

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
OFISI YA RAIS, MIPANGO NA UWEKEZAJI

HOTUBA YA WAZIRI WA NCHI, OFISI YA RAIS – MIPANGO NA
UWEKEZAJI, MHE. PROF. KITILA ALEXANDER MKUMBO
(MB.), AKIWASILISHA BUNGENI:

- i) Mpango Elekezi wa Maendeleo wa Muda Mrefu
2026/27–2050/51*
- ii) Mpango wa Nne wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka
Mitano 2026/27–2030/31 na*
- iii) Mapendekezo ya Mpango wa Maendeleo wa Taifa
wa Mwaka 2026/27*

Dodoma
Jumatatu, 02 Februari 2026

**HOTUBA YA WAZIRI WA NCHI, OFISI YA RAIS – MIPANGO NA
UWEKEZAJI, MHE. PROF. KITILA ALEXANDER MKUMBO (MB.),
AKIWASILISHA BUNGENI MPANGO ELEKEZI WA MAENDELEO WA
MUDA MREFU 2026/27–2050/51, MPANGO WA NNE WA MAENDELEO
WA TAIFA WA MIAKA MITANO 2026/27–2030/31, NA MAPENDEKEZO
YA MPANGO WA MAENDELEO WA TAIFA WA MWAKA 2026/27**

Dodoma, Jumatatu, 02 Februari 2026

1. Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa kuzingatia Ibara ya 63(3)(c) ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya Mwaka 1977, Kifungu cha 6(2)(b) cha Sheria ya Tume ya Taifa ya Mipango (Sura 127) na Kanuni ya 113 (1) na (2) ya Kanuni za Kudumu za Bunge za Mwaka 2025, ninaomba kutoa hoja kwamba Bunge lako likae kama Kamati ya Mipango ili kupokea, kujadili na kushauri kuhusu Mpango Elekezi wa Maendeleo wa Muda Mrefu 2026/27–2050/51, Mpango wa Nne wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano 2026/27–2030/31, na Mapendekezo ya Mpango wa Maendeleo wa Taifa wa Mwaka 2026/27.

1: SHUKRANI NA PONGEZI

2. Mheshimiwa Mwenyekiti, ninaomba nianze kwa kutoa shukrani na pongezi. *Kwanza*, ninamshukuru Mungu kwa kutujalia neema ya uhai, afya njema, amani na utulivu, na kutupa fursa ya kukutana katika Bunge hili la 13 na Mkutano huu wa Pili. *Pili*, ninampongeza Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, kwa kuchaguliwa kuwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, na hivyo kupata tena heshima na imani ya Watanzania ya kuweza kuliongoza taifa letu kwa kipindi kingine cha miaka mitano ijayo.

3. Mheshimiwa Mwenyekiti, tatu, ninampongeza Mheshimiwa Balozi Dkt. Emmanuel John Nchimbi, Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, kwa imani aliyopata kushika nafasi hiyo ya pili kwa ukubwa nchini. *Nne*, ninampongeza Mheshimiwa Dkt. Hussein Ali Mwinyi, kwa kuchaguliwa tena kuwa Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi. *Tano*, ninampongeza Mheshimiwa Dkt. Mwigulu

Lameck Nchemba (Mbunge wa Iramba Magharibi mkoani Singida), kwa kuteuliwa kuwa Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania.

4. Mheshimiwa Mwenyekiti, sita, ninamshukuru Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, kwa kuniteua tena kuwa Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais – Mipango na Uwekezaji. Ninamuahidi bidii na weledi katika kazi na utiifu kwake binafsi, kwa Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, kwa Chama Cha Mapinduzi na kwa watanzania kwa ujumla.

5. Mheshimiwa Mwenyekiti, saba, ninawapongeza waheshimiwa mawaziri wenzangu na naibu mawaziri kwa heshima na imani kubwa waliopata ya kuteuliwa na Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania.

6. Mheshimiwa Mwenyekiti, nane, ninakupongeza sana kwa jina lako kupendekezwa na Kamati Kuu ya CCM na hatimaye kuchaguliwa kwa kishindo kuwa Spika wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Hongera sana Mheshimiwa Spika. *Tisa*, ninampongeza pia Mheshimiwa Daniel Baran Sillo (Mb) kwa kuchaguliwa kuwa Naibu Spika wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Aidha, ninawapongeza wenyeviti wote wa Bunge na wenyeviti wa kamati mbalimbali za kudumu za Bunge waliochaguliwa kutuongoza katika Bunge hili. Tuna imani kubwa kuwa mtaliongoza Bunge hili la Kumi na Tatu kwa busara, haki, na weledi mkubwa ili kuliwezesha kuendelea kuwa mhimili imara wa demokrasia, uwajibikaji na utawala wa sheria nchini.

7. Mheshimiwa Mwenyekiti, kumi, ninawapongeza Waheshimiwa Wabunge wote kwa kuchaguliwa na wananchi na kupewa dhamana kubwa ya kuwakilisha watanzania katika Bunge lao na kutupatia fursa ya kutunga sheria na kuishauri na kuisimamia Serikali ipasavyo.

8. Mheshimiwa Mwenyekiti, kumi na moja, ninayo heshima kubwa na ya kipekee kuwashukuru sana wananchi wa Jimbo la Ubungo Jijini Dar es Salaam kwa kunipa heshima ya kuwakilisha tena hapa Bungeni. Aidha, ninakishukuru sana Chama Cha

Mapinduzi kwa kunipa heshima ya kugombea tena katika Jimbo la Ubungo. Ninawaahidi wananchi wa Ubungo na Chama Cha Mapinduzi utumishi wenye bidii, weledi, heshima na utiifu.

9. Mheshimiwa Mwenyekiti, kumi na mbili, naomba nihitimishe shukrani na pongezi kwa kuwashukuru walimu wote walionifundisha na kunilea kuanzia elimu ya msingi hadi chuo kikuu. Kwa leo wamewakilishwa na **Mwalimu Said Swalehe Magema**, mwalimu mstaafu, aliyenifundisha Shule ya Msingi Mgela iliyopo Kata ya Mtoa Wilaya ya Iramba. Mwalimu huyu alinifundisha Darasa la Kwanza na baadaye somo la Kiingereza Darasa la Tatu mwaka 1983 (miaka 43 iliyopita). Aidha, Mwalimu Magema ndiye aliyeniletea habari za mie kuchaguliwa kujiunga na elimu ya sekondari mwezi Desemba 1987 nyumbani. Mwalimu Magema kwa niaba ya wenzako wote walionifundishia na kunilea ahsante sana!

2: DIRA 2050

10. Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa muda wa takribani miaka miwili, kati ya Aprili 2023 na Julai 2025, Tanzania iliingia katika mchakato wa kuandika dira mpya ya Taifa ya Maendeleo. Hatua hii ilifuatia kukamilika kwa kipindi cha utekelezaji wa Dira ya Taifa ya Maendeleo ya 2000 – 2025, na maelekezo ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, ya kuandaa dira mpya. Mchakato wa kuandika dira mpya ulikamilika Julai 2025, na dira mpya ilizinduliwa rasmi na Mheshimiwa Rais Dkt. Samia Suluhu Hassan tarehe 17 Julai 2025. Dira hii itatekelezwa katika kipindi cha miaka 25 (2026/27 -2050/51) na inajulikana rasmi kama Dira ya Taifa ya Maendeleo 2050 (**Dira 2050**).

11. Mheshimiwa Mwenyekiti, lengo kuu au mwelekeo wa Dira 2050 ni kuwa na Taifa jumuishi, lenye ustawi, haki na linalojitegemea. Malengo mahususi manne katika Dira 2050 ni:

- i. Uchumi wa kipato cha kati ngazi ya juu, ulio mesto, himilivu, jumuishi na shindani;
- ii. Maisha bora na ustawi kwa wote;

- iii. Taifa linalohifadhi na kutumia rasilimali za asili kwa ufanisi, uendelevu na tija, na linalostahimili mabadiliko ya tabia nchi; na
- iv. Jamii yenye umahiri na ujuzi wa kutumia teknolojia za kidijitali katika kuchochea ubunifu na kuongeza ushindani wake kimataifa:

12. Mheshimiwa Mwenyekiti, kama sehemu ya maandalizi ya utekelezaji wa Dira 2050, Serikali imeandaa nyenzo tatu muhimu kama ifuatavyo:

- i) Mpango Elekezi wa Maendeleo wa Muda Mrefu (*Long-Term Perspective Plan – LTPP*) 2026/27–2050/51, ambao ni nyenzo ya kimkakati itakayoongoza mipango yetu kwa kipindi cha miaka 25;
- ii) Mpango wa Nne wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano (*Fourth Five Year Development Plan – FYDP4*) 2026/27–2030/31, ambao unatafsiri kwa mapana Mpango Elekezi wa Maendeleo wa Muda Mrefu katika kipindi cha muda wa miaka mitano ya kwanza; na
- iii) Mapendekezo ya Mpango wa Maendeleo wa Taifa wa Mwaka (*Annual Development Plan – ADP*) 2026/27 ambao unatafsiri maeneo ya kipaumbele ya Mpango wa Nne wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano katika kipindi cha muda mfupi cha mwaka mmoja.

3: MPANGO ELEKEZI WA MAENDELEO WA MUDA MREFU (*LONG-TERM PERSPECTIVE PLAN – LTPP*) 2026/27–2050/51

3.1 Mukstadha

13. Mheshimiwa Mwenyekiti, Tanzania ina historia ndefu ya kuandaa mipango ya maendeleo. Mpango elekezi wa maendeleo wa muda mrefu wa kwanza uliandaliwa mwaka 1964, ukiwa ni wa kipindi cha miaka 16 (1964 – 1980). Mpango huu ulipangwa kutekelezwa kupitia mipango ya muda wa kati mitatu: I: 1964-1969; II: 1969 – 1974; na III: 1975 – 1980. Hata hivyo, mipango hii haikutekelezwa kikamilifu kutokana na changamoto za kiuchumi zilizoikumba dunia na nchi yetu, ikiwemo ukame na hali mbaya ya hewa, kuharibika kwa soko la mafuta duniani, na vita kati ya Tanzania na Uganda ya 1978/79. Kutokana na changamoto hizi, utekelezwaji wa mpango elekezi ulisitishwa rasmi mwaka 1976.

14. Mheshimiwa Mwenyekiti, mwaka 1981 Serikali iliandaa mpango elekezi wa maendeleo wa muda mrefu wa pili wa miaka 20 (1981 – 2000). Mpango huu ulipangwa kutekelezwa kupitia mipango ya muda wa kati minne. Hata hivyo, mpango huu nao haukutekelezwa kikamilifu kutokana na majanga ya kiuchumi yaliyoendelea kuikumba dunia katika miaka ya 1970 na 1980, hali iliyolazimisha nchi yetu kujielekeza kutekeleza mipango ya muda mfupi na ya dharura. Katika kipindi hiki, mipango ya muda mfupi na ya dharura iliyotekelezwa ni pamoja na Programu ya Kitaifa ya Kujihami Kiuchumi (*National Economic Survival Programme – NESP*) iliyotekelezwa mwaka 1981 – 1982; Programu za Kurekebisha Uchumi (Structural Adjustment Programmes-SAPS) zilizotekelezwa mwaka 1983 - 1985; na Programu za Kufufua Uchumi (*Economic Recovery Programme – ERPs*) zilizotekelezwa 1986 – 1995.

15. Mheshimiwa Mwenyekiti, kutokana na maelezo ya hapo juu, Tanzania haikuwahi kutekeleza kikamilifu mpango wa maendeleo wa muda mrefu hadi mwaka 2000 ilipozindua dira ya kwanza ya Taifa ya maendeleo (Dira 2025). Hata hivyo, Dira hii haikuanza kutekelezwa mapema kutokana na kutokuandaliwa mpango elekezi wa muda mrefu wa maendeleo ambao ulipaswa kutafsiri maono na matarajio yaliyokuwemo katika dira hiyo. Hali hii ilitokana na mashariti ya taasisi za kifedha duniani (IMF na Benki ya Dunia) ya kuitaka Tanzania kuandaa na kutekeleza mpango maalum wa kupunguza umaskini (MKUKUTA), ikiwa ni sehemu ya kukidhi masharti ya kukidhi vigezo yaliyowekwa kwa nchi maskini kusamehewa madeni chini ya mpango maalum wa nchi maskini zenye madeni makubwa (*Heavily Indebted Poor Counties - HIPC*).

16. Mheshimiwa Mwenyekiti, mwaka 2010 Serikali ilifanya tathmini ya utekelezaji wa Dira 2025 na kubaini kuwa dira hiyo ilikuwa haijaanza kutekelezwa kikamilifu kama ilivyotarajiwa kutokana na kukosekana kwa mpango elekezi wa kuongoza utekelezaji wake. Kufuatia tathmini hiyo, Serikali iliandaa Mpango Elekezi wa Maendeleo wa Muda Mrefu wa kwanza (first Long-Term Perspective Plan – LTPP) wa miaka 15 (2011/12 – 2025/26), ulioandaliwa kwa ajili ya kuongoza utekelezaji Dira 2025 kwa miaka 15 iliyokuwa imebaki.

17. Mheshimiwa Mwenyekiti, hivyo basi, hii ni mara kwanza kwa nchi yetu kuandaa dira na mpango elekezi kwa wakati mmoja. Hii inamaanisha kuwa hatuna sababu ya kuchelewa kuanza kutekeleza Dira 2050. Tunamshukuru na kumpongeza sana Mheshimiwa Rais Dkt. Samia Suluhu Hassan kwa uongozi na maelekezo yake.

18. Mheshimiwa Mwenyekiti, ili kutekeleza kikamilifu LTPP ya kwanza, Serikali iliandaa mipango mitatu ya miaka mitano (Five Year Development Plans – FYDPs) kama ifuatavyo:

- i) FYDP I: 2011/12 – 2015/16: ***Kufungua Fursa Fiche za Ukuaji wa Uchumi*** (*Unleashing Tanzania's Latent Growth Potential*)
- ii) FYDP II: 2016/17 – 2020/21: ***Kukuza Uchumi wa Viwanda na Maendeleo ya Watu*** (*Nurturing Industrialisation for Economic Transformation and Human Development*)
- iii) FYDP III: 2021/22 – 2025/26: ***Kujenga Uchumi Shindani na wa Viwanda kwa Maendeleo ya Watu*** (*Realising Competitiveness and Industrialisation for Human Development*).

19. Mheshimiwa Mwenyekiti, tathmini iliyofanywa ilionesha mafanikio makubwa yalipatikana katokana na utekelezaji wa LTPP 2025. Mafanikio haya ni pamoja na kukua kwa pato la Taifa kwa wastani wa asilimia 6.2 kwa miaka 20 mfufulizo kati ya mwaka 2002 na 2024; kudhibitiwa kwa mfumo wa bei na kuwa ndani ya wigo wa asilimia 3 – 5; kuongezeka kwa wastani wa pato la mtu mmoja kutoka Dola za Marekani 453 mwaka 2000 hadi kufikia Dola 1,277 mwaka 2024; kupungua kwa kiwango cha umaskini kutoka wastani wa asilimia 36 mwaka 2000 hadi kufikia asilimia 26 mwaka 2022; kupungua kwa vifo vitokanavyo na uzazi kutoka vifo 750 kwa kila vizai hai 100,000 mwaka 2000 hadi 104 mwaka 2022; na kuimarika kwa mifumo ya utawala.

20. Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa ujumla, hali ya ubora wa maisha iliimarika zaidi katika kipindi cha utekelezaji wa LTPP 2025 kunakothibitishwa na kuongezeka kwa wastani wa umri wa kuishi kwa mtanzania kutoka miaka 51 mwaka 2000 hadi kufikia wastani wa miaka 66 mwaka 2022. Aidha, Tanzania ilifikia hadhi ya uchumi wa pato la

kati la chini *lower middle income country* mwaka 2020 kwa kufikia wastani wa pato la mtu mmoja la dola za Marekani 1,271.

21. Mheshimiwa Mwenyekiti, pamoja na mafanikio yaliyopatikana, tathmini ya utekelezaji wa Dira 2025 na LTPP yake ilibainisha changamoto kadhaa zilizosababisha kutokufikiwa kikamilifu kwa malengo yaliyowekwa. Changamoto hizi ni pamoja na tija ndogo ya uzalishaji katika kilimo; kasi ndogo ya ukuaji wa sekta ya uzalishaji viwandani; kasi ndogo ya urasimishaji wa sekta isiyo rasmi; na upungufu na udhaifu wa raslimali watu.

22. Mheshimiwa Mwenyekiti, Dira 2050 inalenga kuendeleza mafanikio yaliyopatikana na kuweka msingi wa kushughulikia changamoto zilizojitokeza katika utekelezaji wa Dira/LTPP 2025, pamoja na kuibua fursa mpya zitakazoisukuma mbele zaidi nchi yetu katika maendeleo ya kiuchumi, kisiasa na kijamii kuelekea mwaka 2050.

3.2 Mwelekeo wa Jumla wa Mpango Elekezi 2050

23. Mheshimiwa Mwenyekiti, Mpango Elekezi umeainisha malengo mahsusi na afua kwa kuzingatia shabaha na vipaumbele vilivyobainishwa katika Dira 2050. Kwa kuzingatia kasi kubwa ya ongezeko la watu nchini na athari zake katika upatikanaji wa ardhi, huduma za jamii na miundombinu, na kwa kuzingatia haja ya kuharakisha mageuzi ya kiuchumi na kukuza uwekezaji nchini, Mpango Elekezi umeweka mkazo maalum katika mambo sita yafuatayo:

- i) Upangaji miji endelevu na unaozingatia utunzaji wa mazingira;
- ii) Ushirikishwaji mpana katika kupanga mipango ya maendeleo;
- iii) Kupanua na kuongeza ubora wa huduma za jamii;
- iv) Kuongeza tija katika kilimo, uzalishaji viwandani na utoaji wa huduma kwa kuongeza kasi ya matumizi ya teknolojia (ikiwemo matumizi ya dijitali), ubunifu na uongezaji thamani mazao mbalimbali;
- v) Kuweka mazingira rafiki na yanayotabirika ya uwekezaji na kufanya biashara ili kuvutia mitaji kutoka sekta binafsi ya ndani na nje ya nchi; na
- vi) Kufanya mageuzi katika mfumo wa utawala na mabadiliko ya utamaduni na mitazamo.

3.3 Falsafa ya Maendeleo

24. *Mheshimiwa Mwenyekiti*, Msingi wa Mpango Elekezi (LTPP 2050) ni Dira 2050 inayolenga kujenga Taifa jumuishi, lenye ustawi kwa wote, lenye haki na linalojitegemea. Katika kujenga Taifa lenye ustawi kwa wote, Dira 2050 inalenga kukuza pato la Taifa na pato la mtu mmoja moja kwa kuzingatia usawa wa fursa kwa wote. Katika kujenga Taifa linalojitegemea, Dira 2050 inaelekeza kutumia raslimali za Taifa kimkakati na kuwa wabunifu katika kuvunja mnyororo wa utegemezi huku tukizingatia na kutumia fursa za utengamano wa kikanda na jumuiya ya kimataifa, bila kujitenga na dunia.

25. *Mheshimiwa Mwenyekiti*, katika kujenga Taifa jumuishi, Dira 2050 inaelekeza kuhakikisha fursa sawa kwa wote na kwa makundi yote bila kujali hali yao. Aidha, katika kujenga Taifa lenye haki Dira 2050 inaelekeza kuzingatia utawala wa sheria, usawa mbele ya sheria na uwajibikaji katika muktadha wa demokrasia. Kwa msingi huo, falsafa ya Mpango Elekezi (LTPP 2050) imejikita katika maendeleo ya watu (people-centred development). Mpango Elekezi unazingatia njia mtambuka za uzalishaji, ikihusisha uwiano wa kiushirikiano katika uwekezaji kati ya sekta binafsi na sekta ya umma.

3.4 Fursa, Shabaha na Afua za Mpango Elekezi 2050

26. *Mheshimiwa Mwenyekiti*, Mpango Elekezi 2050 umetambua kuwa nchi yetu ina fursa nyingi zinazotokana na jiografia na uwepo wa raslimali za asili ambazo tukizitumia kikamilifu zitachangia sana katika kuharakisha kufikiwa kwa malengo ya Dira 2050. Raslimali hizi ni pamoja na:

- i) Uwepo wa uoto wa asili;
- ii) Uwepo wa ardhi kubwa yenye rotuba iliyosambaa nchi nzima na inayofaa kwa kila aina ya kilimo na kuzalisha mali ghafi kwa ajili ya ujenzi wa viwanda;
- iii) Uwepo wa madini ya aina mbalimbali yanayoweza kutumika kuharakisha ajenda ya kukuza sekta ya uzalishaji viwandani;
- iv) Uwepo wa wingi wa raslimali za maji, ikiwemo bahari, maziwa na mito inayoweza kutumika kwa ajili ya kilimo cha umwagiliaji, uvuvi, nishati, usafirishaji na matumizi ya nyumbani; na

- v) Jiografia nzuri ya nchi inayotoa fursa ya kuifanya Tanzania kuwa kitovu cha usafiri na usafirishaji katika ukanda wa Afrika Mashariki, Afrika ya Kati, na mashariki ya mbali.
- vi) Nguvu kazi ya vijana ambapo zaidi ya asilimia 70 ya nguvu kazi nchini ni vijana (wenye umri kati ya miaka 15 – 39).

4: MPANGO WA NNE WA MAENDELEO WA TAIFA WA MIAKA MITANO 2026/27 – 2030/31

4.1 Utangulizi

27. *Mheshimiwa Mwenyekiti*, katika kipindi cha miaka mitano, kuanzia mwaka 2020/21, Serikali imekuwa ikitekeleza Mpango wa Tatu wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano 2020/21 – 2025/26, ikiwa ni mpango wa mwisho katika utekelezaji wa Dira 2025. Muda wa utekelezaji wa mpango huu utakamilika tarehe 30 Juni 2026.

28. *Mheshimiwa Mwenyekiti*, Serikali imefanya tathmini ya awali (mid-term evaluation) ya utekelezaji wa Mpango wa Tatu wa Maendeleo. Matokeo ya tathmini hii yanaonesha kuwa mafanikio makubwa yalipatikana katika nyanja mbalimbali, ikiwa ni pamoja na:

- Kukua kwa Pato Halisi la Taifa kutoka asilimia 4.9 mwaka 2021 hadi kufikia asilimia 5.5 mwaka 2024 na kufikia asilimia 5.9 mwaka 2025;
- Kudhibiti mfumuko wa bei kuwa chini ya asilimia 5 katika kipindi chote cha utekelezaji wa mpango huu;
- Kuwepo kwa akiba ya fedha za kigeni inayotosheleza kuagiza bidhaa kutoka nje kwa muda wa miezi minne au zaidi;
- Kupanuka na kuimarika kwa miundombinu ya usafiri na usafirishaji;
- Kuongezeka kwa uzalishaji nishati ya umeme kutoka MW 1,606 mwaka 2020/21 hadi kufikia MW 4,031 mwaka 2024/25 na hivyo kuimarika kwa upatikanaji wa huduma ya umeme nchini;
- Kuongezeka kwa kiwango cha utoshelevu wa chakula kufikia asilimia 128 mwaka 2024/25 kutoka asilimia 124 mwaka 2020/21; na
- Kupanuka kwa huduma za jamii ikiwemo afya, elimu, maji safi na salama na kinga ya jamii.

29. Mheshimiwa Mwenyekiti, pamoja na mafanikio yaliyopatikana kutokana na utekelezaji wa Mpango wa Tatu wa Maendeleo, zipo changamoto mbalimbali zilizojitokeza ikiwemo: tija ndogo katika uzalishaji, kiwango kidogo cha uongezaji thamani ya bidhaa zinazolishwa nchini, ukuaji wa uchumi usiojumuishi; ushiriki mdogo katika biashara za kikanda; kasi ndogo ya uondoaji wa umasikini; na ushiriki mdogo wa sekta binafsi katika uwekezaji wa umma.

30. Mheshimiwa Mwenyekiti, Mpango wa Nne wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano (Fourth Five Year Development Plan – FYDP 4) 2026/27 – 2030/31 ni mpango wa kwanza katika kuanza kutekeleza Dira 2050 na mpango wa nne tangu nchi yetu iliporejea katika utaratibu wa kuandaa mipango ya muda wa kati ya miaka mitano mwaka 2010/2011. Mpango huu unalenga kuendeleza mafanikio yaliyopatikana na kutatua changamoto zilizojitokeza katika utekelezaji wa Mpango wa Tatu, pamoja na kutumia fursa mpya katika kuleta mageuzi katika maendeleo ya uchumi na kijamii.

31. Mheshimiwa Mwenyekiti, Maandalizi ya Mpango huu yalikuwa shirikishi na yalizingatia misingi na ushahidi wa kisayansi katika kutambua na kuainisha vipaumbele vya maendeleo. Katika muktadha huu, ninaishukuru sana Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Bajeti, inayoongozwa na Mwenyekiti wake Mheshimiwa Mashinda Ndaki, Mbunge wa Maswa Magharibi na wajumbe wote wa Kamati kwa maoni na ushauri waliutoa wakati wa vikao vya kamati. Kamati hii ambayo imeshesheni wajumbe wenye weledi, umahiri na uzoefu mkubwa katika masuala ya uchumi, fedha na maendeleo imetushauri vizuri na kutupatia maoni ya msingi. Ninapenda kukuhakishia kuwa maoni na ushauri wa Kamati hii makini umezingatiwa kikamilifu.

4.2 Dhima na Malengo ya Mpango wa Nne wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano 2026/27 – 2030/31

32. Mheshimiwa Mwenyekiti, Dhima ya Mpango wa Nne wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano 2026/27 – 2030/31 ni ***Mageuzi kwa Ajili ya Ukuaji wa Uchumi Jumuishi na Uzalishaji wa Ajira***. Dhima hii inaelekeza kuweka msukumo wa kipekee katika kutekeleza mageuzi makubwa yatakayobadilisha mifumo, mitazamo na

mwenendo katika utendaji ili kuchochea tija katika uzalishaji, kuongeza uwezo wa nchi katika kushindana kikanda na kimataifa, na kuchochea muunganiko wa sekta mbalimbali. Lengo ni kuifanya Tanzania kuwa kitovu cha usafiri na usafirishaji wa bidhaa, viwanda na biashara katika ukanda wa Afrika.

33. *Mheshimiwa Mwenyekiti*, ili kufikia dhima ya Mpango huu, mambo kumi yafuatayo yatapelelelwa kipaumbele na msukumo:

- i) Kuchochea uzalishaji wa ajira kwa vijana: kwa kuzingatia kuwa zaidi ya asilimia 60 ya nguvu kazi nchini ni vijana, kipaumbele kitaweka katika kuzalisha ajira ili kuweza kuvuna kikamilifu nguvu ya ujana (demographic dividend) katika kilimo, uzalishaji na huduma;
- ii) Kuhakikisha kuwa kunakuwa na ukuaji wa uchumi tulivu, jumuishi na endelevu;
- iii) Kuimarisha utawala bora, demokrasia, usalama na utulivu katika nchi;
- iv) Kuongeza ukusanyaji wa mapato ya ndani ili kuimarisha uwezo wa serikali kuhudumia wananchi;
- v) Kukuza na kuimarisha maendeleo ya rasimali watu na maendeleo ya jamii;
- vi) Kukuza uwezo wa Tanzania katika kufikia masoko ya kikanda na kimataifa kwa kuendelea kuimarisha miundombinu ya usafiri na usafirishaji kwa njia ya barabara, reli, anga na maji;
- vii) Kuimarisha miundombinu ya mawasiliano na teknolojia ya habari na matumizi ya teknolojia za kisasa kama vile akili mnemba;
- viii) Kuimarisha uwezo wa nchi katika kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi;
- ix) Kuendelea kulinda na kuimarisha umoja na mshikamano wa kitaifa; na
- x) Kuweka msukumo katika maendeleo vijijini.

34. *Mheshimiwa Mwenyekiti*, katika kujenga uchumi imara, jumuishi na shindani (nguzo ya kwanza ya Dira 2050), Mpango umelenga kudumisha uthabiti wa uchumi mkuu na uendelevu wa kifedha, huku ikiimarisha uhimilivu na mseto wa sekta ya nje. Nguzo hii inasisitiza kupanua sekta ya uzalishaji viwandani, maendeleo ya sekta binafsi, uunganishaji wa masoko, uongezaji thamani wa mazao na bidhaa, mseto wa mauzo ya

nje, ufanisi katika sekta ya usafiri na usafirishaji, na mazingira ya biashara yanayotabirika ili kuimarisha uwezo wa nchi katika kushindana kikanda na kimataifa.

35. *Mheshimiwa Mwenyekiti*, katika Kujenga Uwezo wa Watu na Maendeleo ya Jamii (Nguzo ya Pili ya Dira 2050), Mpango umeweka mkazo katika maendeleo ya rasilimali watu kama kiini cha maendeleo ya taifa, kwa lengo la kujenga jamii yenye elimu, ujuzi na uwezo wa kubadilika. Mkazo unawekwa katika kunufaika na faida ya idadi kubwa ya vijana kupitia uwekezaji katika elimu bora na ulinganifu wa soko la ajira, mifumo madhubuti ya hifadhi ya jamii, pamoja na huduma bora za afya, makazi, usalama wa chakula na lishe, maji na usafi wa mazingira ili kuhakikisha maendeleo jumuishi. Aidha, maendeleo jumuishi ya vijijini, mageuzi ya vyama vya ushirika, na upanuzi wa tabaka la kati ni muhimu katika kuimarisha mshikamano wa kijamii na uhimilivu wa maisha ya wananchi.

36. *Mheshimiwa Mwenyekiti*, katika kuimarisha utunzaji wa mazingira na uwezo wa kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi (Nguzo ya Tatu ya Dira 2050), Mpango umelenga kuhakikisha usimamizi endelevu wa rasilimali, kukabiliana na athari za tabianchi, na kujenga mifumo imara ya mijini na vijijini inayolinda maisha na riziki za wananchi dhidi ya hatari za mazingira.

37. *Mheshimiwa Mwenyekiti*, Mpango umebaini na kuianisha vichochea vitano vya mageuzi (drivers of transformation) kama ifuatavyo:

- i) ***Nishati***: Kupanua upatikanaji wa nishati kwa bei nafuu, ya kuaminika na endelevu ili kuchochea viwanda na mageuzi ya uchumi;
- ii) ***Lojistiki Jumuishi***: Uwekezaji katika miundombinu ya usafirishaji na muunganiko wa kikanda ili kuimarisha ushindani wa biashara;
- iii) ***Sayansi, Teknolojia na Ubunifu***: Kukuza utafiti, uvumbuzi na matumizi ya teknolojia mpya kwa kuongeza uzalishaji na mseto wa sekta;
- iv) ***Mageuzi ya Kidijitali***: Kuendeleza miundombinu ya TEHAMA, huduma za umma mtandao na mifumo ya data kwa utawala bora na uboreshaji wa uchumi; na

- v) **Mazingira ya Biashara na Uendelezaji wa Uwekezaji:** Kuboresha mifumo ya kisheria na kukuza ubia kati ya sekta ya umma na binafsi ili kuvutia uwekezaji na kuchochea ujasiriamali, hususan kwa vijana na wanawake.

38. Mheshimiwa Mwenyekiti, ili kuhakikisha utekelezaji wenye mafanikio, Mpango umebainisha maeneo manne katika kuimarisha misingi ya utawala bora, amani, usalama na utulivu:

- i) **Utawala Bora, Demokrasia, Usalama na Utulivu:** Kuimarisha taasisi na utawala wa kisheria kwa maendeleo ya muda mrefu;
- ii) **Utawala Bora wa Mamlaka za Serikali za Mitaa:** Kuzingatia ugatuzi na ujenzi wa uwezo katika ngazi za chini ili kuboresha utoaji wa huduma na ushiriki wa wananchi;
- iii) **Utawala wa Kidijitali na Takwimu Mahiri:** Kuimarisha mifumo ya kidijitali na uwezo wa data kwa upangaji na maamuzi yanayotegemea ushahidi; na
- iv) **Mabadiliko ya Mtazamo na Mageuzi ya Utumishi wa Umma:** Kukuza utamaduni wa ubunifu, nidhamu ya utekelezaji na kuhudumia wananchi ili kufanikisha mageuzi ya kitaifa.

39. Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa ujumla wake, shabaha kuu katika Mpango wa Nne wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano 2026/27 – 2030/31 ni kukuza pato halisi la taifa kwa asilimia 10.5, kuongeza pato la taifa (bila kuazingatia mfumko wa bei) kufikia wastani wa dola za kimarekani bilioni 118.1 na pato la mtu mmoja kufikia dola 1,638 ifikapo mwaka 2031.

4.3 Programu za Kielelezo

40. Mheshimiwa Mwenyekiti, ili kuharakisha mageuzi makubwa ya kiuchumi, kuimarisha ushindani na kuzalisha ajira kwa wingi, Mpango wa Nne umebaini na kuainisha Programu za Kielelezo Saba (7) na miradi shikizi (anchor projects) 45.

41. Mheshimiwa Mwenyekiti, programu za kielelezo (flagship projects) zimechaguliwa kwa kuzingatia uwezo na nafasi yake katika kuongeza kasi ya uzalishaji viwandani, kupanua na kuboresha huduma, kuongeza mauzo ya nje, na uwezo na

nafasi yake katika kutengeneza ajira kwa wingi. Aidha, programu zitatekelezwa katika maeneo na mikoa mbalimbali ili kuhakikisha kunakuwa na uwiano wa maendeleo katika mikoa yote nchini.

42. Mheshimiwa Mwenyekiti, programu za Kielelezo na idadi ya miradi shikizi kwa kila programu ni kama ifuatavyo:

- i) Mji wa Ikolojia ya Bahari na Usafirishaji wa Kimataifa -Bagamoyo (*Bagamoyo Eco-Maritime City*-miradi shikizi nane);
- ii) Kituo Changamani cha Chuma cha Liganga na Mchuchuma (*Liganga–Mchuchuma Integrated Iron and Steel Complex*-miradi shikizi sita);
- iii) Programu ya Gesi Asilia ya Kimiminika – Lindi (*Lindi Liquefied Natural Gas Programme*-LNG-miradi shikizi mitatu);
- iv) Kitovu cha Ubunifu wa Teknojia na Madini Muhimu ya Kimkakati cha (Dodoma Critical Minerals and Technology Innovation Hub – miradi shikizi nane);
- v) Programu ya Kitaifa ya Umwagiliaji na Mageuzi ya Viwanda vya Kilimo (*National Irrigation and Agro-Industrial Transformation Programme*-miradi shikizi minne);
- vi) Kitovu Mahiri cha Viwanda na Uchumi wa Buluu katika Ukanda wa Maziwa Makuu (*Great Lakes Smart Industrial and Blue Economy Mega Hub*-miradi shikizi 7); na
- vii) Programu Shirikishi ya Uendelezaji Miji Tanzania 2050 (*Tanzania Urban Growth Nexus* – TUGNe 2050-miradi shinikizi tisa).

43. Mheshimiwa Mwenyekiti, katika kufikia matokeo tarajiwa katika Mpango wa Nne wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano 2026/27 – 2030/31, jumla ya malengo 79, shabaha 215 na afua 737 zitatekelezwa katika maeneo mbalimbali. Baadhi ya shabaha na afua hizi zinaainishwa hapa chini.

44. Mheshimiwa Mwenyekiti, katika kujenga uchumi imara, jumuishi na shindani, pamoja na hatua zingine, Mpango umeelekeza kuchukua hatua zifuatazo:

- i) Kuanzisha mfuko wa akiba wa Taifa (*National Sovereign Wealth Fund*) ambao chanzo chake kitatokana na sehemu ya mapato itokanayo na maliasili za Taifa kama mafuta, gesi, dhahabu na madini mengine;
- ii) Kuongeza makusanyo ya kodi kufikia uwiano wa asilimia 18 ya pato la Taifa (tax to GDP ratio); na
- iii) Kujenga uwezo wa wakandarasi wa ndani ili kuongeza kiwango cha ushiriki wao katika miradi ya ujenzi.

45. Mheshimiwa Mwenyekiti, katika kujenga uwezo wa watu na kuchochea maendeleo ya jamii, pamoja na hatua zingine, Mpango umeelekeza kuchukua hatua zifuatazo:

- i) Kuwa na mfumo wa elimu na mafunzo jumuishi wa kujifunza unaoendana moja kwa moja na mahitaji ya nchi, kuwekeza katika maendeleo ya walimu, na kuboresha mazingira ya ujifunzaji kwa zana za kidijitali na miundombinu ya kisasa;
- ii) Kuoanisha upya mifumo ya elimu na mafunzo na mahitaji mahsusi ya uchumi wa kisasa wa viwanda, hususan kwa kufanya mageuzi ya kimkakati ya TVET, kuoanisha mitaala na viwango vya kimataifa na kujumuisha ujuzi wa kidijitali katika kila ngazi ili kuhakikisha uhalisia na ushindani;
- iii) Kukuza mfumo hai wa mazingira kwa ajili ya kampuni changa na MSMEs, sambamba na kuvutia kimkakati uwekezaji mkubwa unaozalisha ajira nyingi katika maeneo maalum ya kiuchumi na sekta muhimu ;
- iv) Kulenga kuwa kituo kinara cha utalii wa tiba, ambacho kitaboresha ubora wa maisha ya Watanzania wote na kitaweka sekta ya afya kama injini muhimu ya maendeleo ya taifa na utambuzi wa kimataifa;
- v) Wastani wa umri wa kuishi kuongezeka kutoka miaka 68.3 mwaka 2024 hadi kufikia miaka 70.4 mwaka 2031;
- vi) Uagizaji wa bidhaa na vifaa tiba kutoka nje kupungua kwa angalau asilimia 20 ifikapo mwaka 2031;
- vii) Kupunguza vifo vya wanawake wakati wa kujifungua kutoka 104 kati ya vizazi hai mwaka 2024 hadi kufikia 85 ifikapo mwaka 2031;

- viii) Kiwango cha wananchi waliounganishwa katika mtandao wa maji safi ya kunywa kufikia asilimia 60 ifikapo mwaka 2031;
- ix) Asilimia 30 ya vijiji kuwa na mipango ya matumizi ya ardhi na asilimia 40 ya ardhi yote vijijini kuwa imesajiliwa, kupimwa na kupangwa ipasavyo ifikapo mwaka 2031; na
- x) Kuanza utaratibu wa kufanya sensa ya watu na makazi kwa kutumia dashboard za wakati uliopo (real-time dashboards) na hivyo kupata idadi ya watu na makazi kwa wakati husika badala ya kusubiri kila baada ya miaka kumi.

46. Mheshimiwa Mwenyekiti, katika kuchochea mageuzi makubwa na ya haraka ya kiuchumi, pamoja na mambo mengine, Mpango umeelekeza kuchukua hatua zifuatazo:

- i) Kuimarisha upatikanaji wa uhakika na bei nafuu wa umeme kwa kuongeza uzalishaji kufikia megawati 15,000 ifikapo mwaka 2031;
- ii) Kuendelea kuboresha na kuimarisha mazingira ya kufanya biashara na uwekezaji kwa kurahisha urekebi. Katika kufikia hili, pamoja na mambo mengine, serikali itaweka utaratibu wa kutenganisha malengo ya kimapato (revenue motive) na malengo ya kirekebu (regulatory mandates) ili kuhakikisha kuwa tozo zinalenga kuwezesha utendaji wa taasisi husika badala ya kulenga kuzalisha faida;
- iii) Kuendelea kuimarisha sekta ya kilimo ili kubadilika kutoka kilimo cha kujikimu kwenda kuwa kilimo cha kibiashara, kinachotumia teknolojia na kinacholenga kuongeza mauzo ya nje;
- iv) Kuhakikisha umiliki salama wa ardhi kupitia mifumo ya kisasa ya kisheria na upangaji unaoongozwa na jamii, kuwekeza katika miundombinu ya kilimo inayozingatia tabianchi, na kutoa ruzuku kwa pembejeo muhimu za kisasa, kama sehemu ya mikakati ya kuharakisha maendeleo vijini;
- v) Kuifanya sekta ndogo ya ushirika kuwa ya kitaalamu, kuijengea msingi wa imani na umahiri wa kibiashara unaowezesha biashara za pamoja.

47. Mheshimiwa Mwenyekiti, katika kuimarisha utawala bora, demokrasia, usalama na utulivu katika nchi kama msingi mama wa kufikiwa kwa malengo ya Dira 2050, pamoja na masuala mengine, mpango umeweka mkazo katika maeneo yafuatayo:

- i) Kuziwezesha serikali za mitaa kama injini kuu ya maendeleo kwa kujenga uwezo wa ndani na kuweka mifumo thabiti ya mrejesho wa wananchi na ukaguzi wa kijamii;
- ii) Kuhuisha mchakato wa mabadiliko ya katiba;
- iii) Kuanzisha utaratibu wa kuajiri na kuteua watendaji wakuu na wajumbe wa bodi wa mashirika ya umma kwa njia ya ushindani na upimaji unaozingatia matokeo (*transparent and merit based recruitment and appointment system*);
- iv) Kujumuisha falsafa ya 4Rs katika mifumo ya utawala wa kitaifa na utumishi wa umma.

4.4 Ugharamiaji wa Mpango wa Nne wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano 2026/27 – 2030/31

48. Mheshimiwa Mwenyekiti, gharama za utekelezaji wa Mpango wa Nne wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano zinakadiriwa kuwa TZS trilioni 477. Hiki ni kiasi cha fedha kitakachohitajika kuwekezwa katika sekta za kimageuzi na vichocheo vya ukuaji wa uchumi, ikiwemo usafiri fungamanishi; nishati na uchimbaji; viwanda na biashara; kilimo; TEHAMA; mazingira na uhimilivu wa tabianchi; huduma za kijamii na maendeleo ya watu; utawala na utumishi wa umma; pamoja na utafiti na maendeleo.

49. Mheshimiwa Mwenyekiti, vyanzo vikuu vya rasilimali za kugharamia Mpango huu ni sekta binafsi na sekta ya umma kwa uwiano wa 70:30, ambapo sekta binafsi inatarajiwa kuwekeza takribani TZS trilioni 324.49 (70%), taasisi za serikali (MDAs na LGAs) zitachangia TZS trilioni 115.04 (22%), na Mashirika ya Umma (PSCs) yatawekeza TZS trilioni 38.22 (8%).

5: MPANGO WA MAENDELEO WA TAIFA WA MWAKA 2026/2027

5.1 Maeneo ya Kipaumbele

50. Mheshimiwa Mwenyekiti, Mapendekezo ya Mpango wa Maendeleo wa Taifa wa Mwaka 2026/27 ni ya kwanza katika utekelezaji wa Mpango wa Nne wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano 2026/27 - 2030/31.

51. *Mheshimiwa Mwenyekiti*, maeneo ya kimkakati yanayopendekezwa kupewa kipaumbele katika Mpango wa Maendeleo wa Taifa wa Mwaka 2026/27 kwa kuzingatia vipaumbele vya Mpango wa Nne wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano ni:

- i) Kujenga uchumi imara, jumuishi na shindani kwa kufanya mageuzi ya mifumo ya utendaji wa taasisi na kuimarisha utawala bora;
- ii) Kuimarisha uwezo wa watu na maendeleo ya kijamii ili kuwa na watu wenye ujuzi, afya na wanaoweza kuhimili mabadiliko;
- iii) Kuimarisha miundombinu ya kidijitali, nishati, na usafirishaji fungamanishi;
- iv) Kuimarisha sekta zinazochoea uzalishaji, uongezaji thamani na ukuaji jumuishi; na
- v) Kuimarisha uhifadhi wa mazingira na uwezo wa nchi katika kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi.

5.2 Mwenendo wa Hali ya Uchumi

52. *Mheshimiwa Mwenyekiti*, Hali ya Uchumi wa Taifa inaonesha kuwa Pato Halisi la Taifa kwa kipindi cha Januari hadi Juni 2025 lilikua kwa wastani wa asilimia 5.8 ikilinganishwa na asilimia 5.2 katika kipindi kama hicho mwaka 2024. Ukuaji huo ulichangiwa na: uwekezaji wa Serikali katika miradi ya kimkakati na ya kielelezo inayohusisha miundombinu ya nishati na usafirishaji; kuanza kwa uzalishaji wa umeme katika Bwawa la Kufua Umeme wa Maji la Julius Nyerere; kuongezeka kwa mikopo kwa sekta binafsi; usimamizi madhubuti wa sera za fedha na bajeti; kuimarika kwa uzalishaji wa mazao ya kilimo; kuimarika kwa huduma za fedha na bima; pamoja na uwekezaji wa Serikali katika huduma za jamii ikiwemo elimu, afya, maji na hifadhi ya jamii.

53. *Mheshimiwa Mwenyekiti*, wastani wa mfumuko wa bei ulikuwa asilimia 3.1 Juni 2025 ikilinganishwa na asilimia 3.3 katika kipindi kama hicho mwaka 2024. Aidha, akiba ya fedha za kigeni ilikuwa dola za Marekani milioni 5,971.5 Juni 2025, kiasi kilichotosheleza uagizaji wa bidhaa na huduma nje ya nchi kwa miezi 4.8. Thamani ya shilingi ya Tanzania dhidi ya dola ya Marekani ilishuka kwa wastani wa asilimia 4.2 mwaka 2024/25, ikilinganishwa na asilimia 8.5 mwaka 2023/24 ukionyesha kuimariaka kwa shilingi ya Tanzania ukilinganisha na dola ya kimarekani. Vilevile, mikopo kwa sekta binafsi ilikua kwa wastani wa asilimia 15.9 mwaka 2024/25 na mikopo chechefu

ilipungua hadi asilimia 3.3 kutoka asilimia 4.1 mwaka 2023/24 ikiashiria kuendelea kuimarika kwa ubora wa rasilimali za benki.

54. *Mheshimiwa Mwenyekiti*, shabaha na malengo ya uchumi jumla kwa mwaka 2026/27 ni kama ifuatavyo:

- i) Pato Halisi la Taifa linakadiriwa kukua kwa asilimia 5.9 mwaka 2025 na kuongezeka hadi asilimia 6.3 mwaka 2026 na asilimia 6.9 katika kipindi cha muda wa kati;
- ii) Mfumuko wa bei kuwa kwenye wigo wa tarakimu moja ya wastani wa asilimia kati ya 3.0 - 5.0 katika muda wa kati;
- iii) Mapato ya ndani kufikia asilimia 17.1 ya Pato la Taifa mwaka 2026/27 na wastani wa asilimia 17.1 katika kipindi cha muda wa kati;
- iv) Mapato ya kodi kufikia asilimia 13.7 ya Pato la Taifa mwaka 2026/27;
- v) Kuhakikisha misamaha ya kodi haizidi asilimia moja (1) ya Pato la Taifa;
- vi) Kuwa na nakisi ya bajeti isiyozidi asilimia 3.0 ya Pato la Taifa; na
- vii) Kuwa na akiba ya fedha za kigeni kwa kiwango kinachokidhi mahitaji ya uagizaji wa bidhaa na huduma kutoka nje kwa kipindi kisichopungua miezi minne.

5.3 Misingi ya Utekelezaji wa Mpango wa Maendeleo wa Taifa wa Mwaka 2026/27

55. *Mheshimiwa Mwenyekiti*, ufanisi wa utekelezaji wa Mpango wa Maendeleo wa Taifa kwa mwaka 2026/27 utajengwa katika misingi ifuatayo:

- i) Kuendelea kuwepo kwa demokrasia, amani, usalama na utulivu wa ndani na katika nchi jirani, inayowezesha shughuli za kiuchumi na uwekezaji kustawi;
- ii) Kudumisha misingi ya utawala bora na utawala wa sheria, ikiwa ni pamoja na uwajibikaji, uwazi na ufanisi katika matumizi ya rasilimali za umma;
- iii) Kuendelezwa kwa miundombinu ya nishati na usafiri na usafirishaji, sambamba na matarajio ya Dira 2050 ya kuifanya Tanzania kuwa kitovu cha biashara, viwanda na usafirishaji katika ukanda wa Afrika Mashariki na Kati;
- iv) Kuimarika kwa ubunifu na matumizi ya teknolojia za kidijitali katika huduma za kijamii na uzalishaji;

- v) Utekelezaji wa mageuzi ya kitaasisi na kiutawala chini ya falsafa ya 4Rs, unaolenga kuongeza ufanisi, uwazi na uwajibikaji;
- vi) Kuimarika kwa mazingira ya uwekezaji kupitia mashirikiano ya sekta binafsi (PPP) na ushirikiano wa kikanda (EAC na SADC);
- vii) Kuendelea kuhimili athari za mabadiliko ya tabianchi na majanga ya asili na yasiyo ya asili ikiwemo ukame, mafuriko, vita, milipuko ya magonjwa na misukosuko ya kiuchumi ya kimataifa kupitia mikakati ya kukabiliana na kupunguza athari zake.

6: HITIMISHO

56. Mheshimiwa Mwenyekiti, hakuna shaka kwamba tumejiwekea malengo na matarajio makubwa katika Dira 2050 na mipango niliyowasilisha leo. Kazi kubwa tuliyo nayo sasa ni kutafsiri maono yaliyomo katika Dira 2050 na mipango ya maendeleo kuwa vitendo. Pengine hii ni kazi kubwa zaidi kuliko kupanga!

57. Mheshimiwa Mwenyekiti, wakati akizindua rasmi Dira 2050 tarehe 17 Julai 2025, Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, alieleza uzito na ukubwa wa malengo na matarajio tuliojiwekea katika Dira 2050 akisisitiza kuwa tunahitaji kujipanga kikamilifu katika utekelezaji wake. Aidha, Mheshimiwa Rais alisisitiza umuhimu wa kubadili mtazamo katika utendaji, na kwamba ili kufikia malengo na matarajio tuliojiwekea tunahitaji kufanya kazi kwa namna isiyo ya kawaida (*business unusual*). Tuache kufanya kazi kwa mazoea.

58. Mheshimiwa Mwenyekiti, Serikali imejipanga kuimarisha mfumo wa usimamizi na ufuatiliaji wa utekelezaji wa programu na miradi ya maendeleo itakayopitishwa na Bunge lako tukufu. Tumeandaa mfumo wa ufuatiliaji na upimaji unaozingatia kupima matokeo na uwajibikaji (***Results-based Monitoring, Evaluation, Learning and Accountability Framework***).

59. Mheshimiwa Mwenyekiti, mfumo mpya wa ufuatiliaji na upimaji umejengwa katika nguzo tatu, ambazo ni: kuainisha vipaumbele bayana na kwa uwazi kwa kila sekta (*prioritisation*); nidhamu ya utekelezaji (*discipline of implementation*); na

uwajibikaji (*accountability*). Katika kutekeleza mfumo huu, hatua zifuatazo zitatekelezwa:

- i) Kila sekta inayotekeleza programu na miradi ya maendeleo itapaswa kuweka malengo na viashiria vya utekelezaji vinayopimika, pamoja na mikakati mbalimbali itakayofanyika kufikia malengo hayo;
- ii) Taarifa ya utekelezaji itawasilishwa kwa Tume ya Taifa ya Mipango kila mwezi;
- iii) Mawaziri watawasilisha taarifa za utekelezaji kwa Mheshimiwa Waziri Mkuu kila baada ya miezi mitatu
- iv) Tume ya Taifa ya Mipango itatoa taarifa ya utekelezaji wa programu na miradi ya maendeleo kwa umma kila mwaka kupitia tukio la wazi; na
- v) Kwa kuzingatia Kifungu cha 7 cha Sheria ya Tume ya Mipango, 2023, Tume itakuwa na mamlaka ya kuitisha vikao vya viongozi wa juu wanaosimamia utekelezaji wa programu na miradi ya maendeleo kwa lengo la kuratibu uchambuzi wa changamoto za utekelezaji na kusukuma utekelezaji wa suluhu zilizokubalika ili kuondoa vikwazo vya utekelezaji, kuboresha uratibu na kupata taarifa kwa wakati mwafaka.

60. Mheshimiwa Mwenyekiti, ninapohitimisha hotuba hii, napenda kuwashukuru watumishi wenzangu wa Ofisi ya Rais, Mipango na Uwekezaji. Nawashukuru sana Mheshimiwa Dkt. Pius Stephen Chaya (Mbunge wa Manyoni Mashariki), Dkt. Tausi Kida, Katibu Mkuu, Ofisi ya Rais, Mipango na Uwekezaji, pamoja na Dkt. Fred Msemwa, Katibu Mtendaji wa Tume ya Taifa ya Mipango, kwa ushirikiano tulio nao katika kutekeleza majukumu tuliyokabidhiwa na Mheshimiwa Rais. Aidha, ninawashukuru wataalam wote wa Tume ya Taifa ya Mipango, wakiongozwa na Dkt. Mursali Milanzi, Naibu Katibu Mtendaji wa Tume ya Taifa ya Mipango (Mipango ya Kitaifa) na Bi Angela Shayo, Mkurugenzi (Mipango ya Kitaifa) kwa maandalizi mazuri ya nyaraka nilizowasilisha leo katika Bunge lako.

61. Mheshimiwa Mwenyekiti, baada ya maelezo hayo, sasa ninaomba Kamati yako ipokee, ijadili na kushauri kuhusu:

- i) *Mipango Elekezi wa Maendeleo wa Muda Mrefu 2026/27–2050/51*;

- ii) *Mpango wa Nne wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano 2026/27–2030/31; na*
- iii) *Mapendekezo ya Mpango wa Maendeleo wa Taifa wa Mwaka 2026/27.*

62. Mheshimiwa Mwenyekiti, ninaomba kuwasilisha.

Prof. Kitila Alexander Mkumbo (**Mb.**),

WAZIRI WA NCHI,

OFISI YA RAIS, MIPANGO NA UWEKEZAJI.

Dodoma, Jumatatu, 02 Februari 2026.